

A Széchényi-Könyvtár és a nyomdavidág pereskedése. A kötelespéldányszolgáltatással kapcsolatban kétségkívül bizonyos ellentét észlelhető az Országos Széchényi-Könyvtár és a magyar nyomdavállalatok közt. Ez az ellentét újabban kissé kieleződött és feszültséget vont maga után. Ugyanis a nyomtatók úgy érzik, mintha az Országos Széchényi-Könyvtár velük netalán nem volna elég méltányos és drákói szigorral alkalmazná a megtorló törvényes rendelkezéseket. Ezért a nyomdaipart szinte egyetemlegesen érintő sérelemről kezdtek beszélni. Értekezletet tartottak ez ügyben, a rendőri büntetőbírói tárgyalásokon megjelentek, végül képviselőjüket is elmenesztették az Országos Széchényi-Könyvtár főigazgatójához.

Jóllehet a nyomdaipari körök méltánytalan elbánásról panaszkodnak és súlyos sérelemként fogják fel az Országos Széchényi-Könyvtár magatartását; a valóságban az a helyzet, hogy a könyvtárt és a könyvtár által képviselt nemzeti közművelődési érdekeket érte és éri a magyar nyomtatók törvényellenes magatartása folytán sérelem és károsodás. Az egész, lényegében egyoldalú ellentét ugyanis abból a sajnálatos tényből fakad, hogy a nyomda és más többszörösítő vállalatok nagyrésze elmulasztja a törvényben meghatározott kötelességének teljesítését.

Az Országos Széchényi-Könyvtár törekvéseit a magyar nyomtatók irányában a jóindulat szelleme jellemzi. Mindennél jobban bizonyítja ezt az a tapintatos, inkább felvilágosító és a törvény szellemét meggyökereztetni óhajtó mód, ahogy a kötelespéldányszolgáltatást meghatározó rendelkezéseket a gyakorlati életbe bevezetni törekedett.

A múzeum, könyvtár és levéltár kérdéseinek (köztük a nyomdatermékek tudományos célokra szóló kötelespéldányainak) rendezéséről szóló 1929. évi XI. t.-c. a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 9300/1935. III. számú rendeletével 1935. január 19-én lépett hatályba. A kötelespéldányszolgáltatás új rendjéről az Országos Széchényi-Könyvtár főigazgatója 95/1935. sz. körlevelében az ország valamennyi nyomtatóját, sokszorosítóját és kiadóját tüzetesen tájékoztatta. Az új rendről azonban a magyar nyomtatók oroszlánrésze jóformán tudomást sem vett. Negyedévről-negyedévre követték el a törvénybe, illetőleg az ezt végrehajtó rendeletbe ütköző mulasztásaikat.

A nyomtatók általában háromféle mulasztást követtek és követnek el: 1. Egyes nyomdák nem megfelelő formában készítik el, vagy hiányosan töltik ki a kötelespéldánykimutatást; 2. más nyomdák a kötelespéldányokat vagy jelentéseket a törvényben meghatározott határidő után késedelmesen terjesztik be az Országos Széchényi-

Könyvtárhoz; 3. végül pedig számos nyomdavállalat kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettségének egyáltalán nem tesz eleget.

A legsúlyosabb természetű mulasztás kétségtelenül a harmadik és mégis a Könyvtár több éven át csak reklamálás útján törekedett a hiányok pótlására. De midőn 362 felszólításra csak 28 nyomda felelt; szükségképen bevezette a nyomdavállalatok ellenőrzését. 1938 óta a Széchényi-Könyvtár a fővárosban 239, negyvenöt vidéki városban és községben pedig 138 váratlan nyomdavizsgálatot tartott. E vizsgálatok során kiderült, hogy számos könyvnyomda kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettségének egyáltalán nem, vagy csak igen hiányosan tesz eleget. Sok nyomda nem ismeri, vagy pedig helytelenül értelmezi a törvényt; voltak, amelyek azt sem tudták, mit kell beküldeniök; mások pedig csak az Orsz. Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárhoz terjesztettek be nyomdatermékeket. Egyes nagyobb fővárosi nyomdák a változatlan új kiadásokból nem küldöttek kötelezpéldányt. Egyes nyomdák nyomdakönyvet sem vezettek. Olyan nyomda is akadt, ahol a nyomdakönyvbe való betekintést megtagadták. A vizsgálatok alkalmával megállapított hiány nagyrészt nem pótolták, úgyhogy a Könyvtárnak 98 kártérítési pert kellett indítania. Ilyen módon 2500 pengő értékű nyomtatvány térült meg.

Igen sok olyan nyomda is volt, amely, ha üzemében beszolgáltatás alá eső nyomdatermék nem készült: az erről szóló nemleges jelentést egyáltalán nem küldötte be. Így pl. 1937-ben a nyilvántartott nyomdavállalatok közül 207 életjelt sem adott magáról.

Ezután az Országos Széchényi-Könyvtár a veszélyeztetett nemzeti és kulturális érdek biztosítása végett a törvény büntető rendelkezéseinek alkalmazására kényszerült. Évnegyedenként feljeleníti azokat a nyomdákat, amelyek a törvényben meghatározott határnapon belül a kötelezpéldányokról szóló jelentésüket és a kötelezpéldányokat nem küldik be az Országos Széchényi-Könyvtárhoz. 1938 óta ez okból több mint ezer kihágási eljárás indult. A Könyvtár szigorú, de igazságos fellépésének tudható be, hogy 1938-ban 33, 1939-ben pedig már csak 11 olyan nyomda volt, amely egyáltalán nem tett jelentést.

A kihágási ügyeket az illetékes rendőri bíróság folytatja le s a mulasztó nyomtatókkal szemben pénzbüntetést alkalmaz. A büntetés megállapítása ugyanazon természetű kihágásoknál rendőrkapitányságonként és járásonként változó. Tapasztalat szerint attól függ, hogyan minősítik a rendőri büntetőbírók a terhelt nyomtatók mulasztását. A büntetés kiszabásánál általában tekintetbe veszik: vajon hányadszor követte el a mulasztást, a vagyoni helyzetet is mérleget. Egyes helyeken büntetőparancsokat bocsátanak ki a kihágások ellen; másutt pedig tárgyalás lefolytatására kerül sor, amelyen a

Könyvtár szakképviselője megjelenik. (1940-ben 157 kihágási tárgyalás volt, 80 ügyben pedig írásban nyilvánított véleményt az Országos Széchényi-Könyvtár főigazgatója.) A Könyvtár megértő és szociális szempontokra is tekintő magatartását bizonyítja, hogy elfogadható igazolások esetén az eljárás megszüntetését; enyhítő körülmények fennforgása esetén pedig a büntetés próbaidőre való felfüggesztését vagy enyhítő büntetés kiszabását javasolja a rendőri büntetőbíróságoknak. A jogerősen megítélt pénzbüntetések címén eddig 6511·24 pengő folyt be a Közgyűjtemények Országos Alapjába az Országos Széchényi-Könyvtár javára.

Az elmúlt év végén, midőn a nyomtatók a kötelespéldányok be-terjesztését és a határidő betartását komolyabban vették, arra is sor került, hogy a kötelespéldányokról szóló jelentések a törvény által előírt formában küldessenek be. Mielőtt azonban a Könyvtár az idevágó rendelkezéseket érvényesítette volna, valamennyi nyomdának és kiadó-vállalatnak újból megküldötte az űrlapmintával ellátott 95/1935. sz. tájékoztató hivatalos körlevelét. Ez alkalommal nyomtatékosan figyelmeztette a nyomtatókat, hogy „az 1929. évi XI. t.-c. 47. §-ának 2. pontja szerint kihágást követ el és pénzbüntetéssel büntetendő az, aki a kötelespéldányokról a kimutatásokat a törvényben megszabott időben be nem szolgáltatja, vagy a kimutatásokat a törvény rendelkezéseinek meg nem felelően készíti“.

Az eredmény igen kicsi. A nyomdák fele sem terjesztett be az előírásnak megfelelő és helyesen kitöltött kimutatást. Ezért a Könyvtár ismét törvényes intézkedések megtételére kényszerült és a mulasztást elkövető nyomdákat kivétel nélkül feljelentette. E lépés nagy visszhangot keltett. A büntetőparancsok szétküldése után a nyomtatók méltatlankodásának moraja eljutott a Könyvtárba is. Számos nyomdatulajdonos tiltakozva fordult a Szerzeményosztályhoz és kérte, hogy a Könyvtár vonja vissza a feljelentését. A sokszorosító ipartestület ekkor már napirendben foglalkozott az ügygel és elhatározta, hogy a további kellemetlenségektől tagjait megóvja és részükre a Széchényi-Könyvtárhoz beküldendő kimutatások űrlapjait elkészítteti. Az Ipartestület értékes és figyelemreméltó akciója remélhetőleg kedvező hatást gyakorol s a nyomtatók kötelességtudásának megerősödését, törvényismeretének kimélyülését eredményezi.

Az elmúlt három év tapasztalatai alapján állítani merem, hogy a törvény még egy- vagy kétévi szigorú és következetes alkalmazása után a nyomtatók tudni fogják kötelességüket s hanyagságuk és törvénytudásuk nem okoz majd — mint eddig — oly sok, számos esetben jóvátehetetlen kárt a magyar könyvkultúrának és tudományosságának. Az Országos Széchényi-Könyvtár törekvéseit a törvény

szelleme és a nagy nemzeti közgyűjtemény alapvető érdekeinek szolgálata határozza meg. E törekvések minden irányban kedvező hatást sugároznak; eredményükben pedig a kötelespéldányszolgáltatás kialakuló rendje által az Orsz. Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Országgyűlési Könyvtár is részesedik.

GÁSPÁR MARGIT.